

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

Təsdiq edirəm
Tədrisin təşkili və təlim
texnologiyaları üzrə prorektor v.i.e:

dos. Zaur Məmmədov
"16" ol 2025-ci il

Fənn sillabusu

Fakültə: Təbiyyat

Kafedra: Riyaziyyat və informatika

İxtisas: İxtisas: 050114-Riyaziyyat müəllimliyi-II^{A+B}

I. Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Elementar riyaziyyat-1

Kodu: İF-B07.1

Tədris ili: II, (2024-2025).

Semestr: IV

Tədris yükü: cəmi: 150 saat. Auditoriya saatı-60 saat (30 saat mühazirə, 30 saat seminar)

Tədris forması: əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 5 kredit

Saat:

II. Müəllim haqqında məlumat

Soyadı, adı, atasının adı, dərəcəsi: Qasımov Rəşid Ataxan oğlu, riy.ü.f.d., dos.

**Kafedranın ünvani: Lənkəran şəhər, H.Z.Tağıyev küçəsi-118, LDU-nun 3 sayılı tədris korpusu,
otaq № 301**

Məsləhət saatı:

E-mail ünvani: resid5757@mail.ru

III. Təsviyə olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri.

a) Əsas

01. A.I.Həsənov, Y.Y.Məmmədov. Elementar riyaziyyat. (Dərs vəsaiti). Bakı-2020.
02. A.I.Həsənov. Elementar riyaziyyat (Dərslik). Bakı-2021.
03. Ə.Məmmədov. Elementar riyaziyyat (Dərs vəsaiti). Bakı-2012.
04. Хорошилова Е.В. Элементарная математика. Учебное пособие. Часть 1. Теория чисел. Алгебра. Москва-2019.
05. Hüseyn Xəlilov, Əli Cavadov, Xanım Xudaverdiyeva, Fatma Cavadova, Leyla Səmədova. Riyaziyyat-1. Bakı-2021.
06. S.A.Zeynalov, E.B.Əlizadə, E.V.Əsgərzadə. Elementar riyaziyyat-1 (Dərs vəsaiti). Bakı-2022.
07. Ельчанинова Г.Г., Мельников Р.А. Элементарная математика: учебное пособие, Ч. 3. Тригонометрия. Москва-2019

b) Əlavələr

08. Ə.M.Məmmədov, R.Y.Şükürov. Elementar riyaziyyat (Dərs vəsaiti) Bakı-2010.
09. Ə.A.Quliyev. Cəbrin məsələ vasitəsilə yekun təkrarı. Bakı-2012.
10. Ə.A.Quliyev. Riyaziyyatın məsələ vasitəsilə yekun təkrarı. Bakı-2011.
11. M.H. Yaqubov , T.X İsmayılov , İ.Ə Ağakişiyev. Riyaziyyat (Məsələ və Misallar). Çəştioglù 2012
12. E.Qasımov. Elementar riyaziyyat kursunun elmi əsasları (Dərs vəsaiti) Bakı-2016.

IV. Prerekvizitlər. Fənnin tədrisi üçün öncədən orta məktəb riyaziyyatının tədrisi vacibdir.

V. Korekvizitlər. Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxtda tədris olunması zəruri olan fənlər yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi. Elementar riyaziyyat-1 fənninin məzmununa ədəd haqqında təlimin genişləndirilməsi, cəbri ifadələrin təlimi (çoxhədlilər, rasional ifadələr, irrasional ifadələr), tənliklərin təlimi, funksiyalar haqqında təlimin elementləri, bəzi transendent

funksiyaların öyrənilməsi (üstlü, loqarifmik), koordinat metodu haqqında anlayış və onun funksiyaların aşaslılaşmasına tətbiqi və s. müxtəlif məsələlər daxildir:

Elementar riyaziyyat-1 fənninin qarşısında qoyulan əsas məqsəd məktəb riyaziyyat kursuna daxil olan əsas materialların dərindən öyrənməkdən, məktəb kursu üçün xarakterik olan tədqiqat üsullarını inkişaf etdirməkdən, elmi cəhətdən əsaslandırılmasına kömək etməkdən, həzirdə elementar riyaziyyatın məktəb kursuna daxil olmayan bir sıra mühüm anlayışlarını tələbələrin diqqətinə çatdırmaqdan və onlara bu məsələlər haqqında zəruri biliklər verməkdən ibarətdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, elə mühüm məsələlər də vardır ki (məsələn, tənliklərin və bərabərsizliklərin eynigüclülüğünün ümumi nəzəriyyəsi və s.), onlara ali riyaziyyat kursunda toxunulmur. Onları elementar riyaziyyatdan məlum olan məsələlər kimi qəbul edirlər. Belə materialları da tələbələrin diqqətinə çatdırmaq əsas məqsədlərdəndir.

Elementar riyaziyyat tədrisinin ümumi məqsədi bu elmin əsaslarını mənimşətmək, şagirdlərin məntiqi təfəkkürləri və fəza təsəvvürlərini inkişaf etdirmək, riyaziyyatın üsullarını texnika və s. əməli sahələrdə tətbiq etmək bacarığı və vərdişləri verməkdən ibarətdir. Bundan əlavə elementar riyaziyyatın tədrisi, elementar riyaziyyatın orta məktəbdə az yer ayrılmış bəzi mövzularını daha geniş və müükəmməl öyrənməyə imkan verir.

Fənnin tədrisi orta məktəbin riyaziyyat müəllimləri üçün elementar riyaziyyatdan zəruri olan biliklərin həcmini müəyyən edir. Bu da elementar riyaziyyat fənninin tədrisinin ali təhsil müəsəsələri tələbələri üçün vacib olduğunu təsdiq edir.

Tələbələrin biliyi yoxlamaq məqsədilə semestr ərzində 2 dəfə kollokvium keçirilir.
VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 balı aşağıdakılardır: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. Əgər fənn üzrə həm seminar və həmdə laboratoriya varsa onda 10 bal seminar, 10 bal isə laboratoriyyaya görə verilir.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçilmiş material dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal- tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam aça bilir.
- 8 bal- tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal- tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi sahvlərə yol verir;
- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir;
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semester ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur. Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərfə

1.	91-100	əla	A
2.	81-90	Çox yaxşı	B
3.	71-80	yaxşı	C
4.	61-70	kafi	D
5.	51-60	Qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	Qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması. Davranış qaydalarını, tədris və daxili intizam qaydalarını pozduqlarına görə tələbələrə aşağıdakı cəzalardan biri verilə bilər: a) xəbərdarlıq (şifahi və yazılı qaydada); b) töhmət; c) şiddetli tömət; d) LDU tələbələr siyahısından xaric etmək.

Cəza tədbiri kimi LDU-dan xaric etmək aşağıdakı hallarda tətbiq edilir:

- ali təhsil müəssisəsinin daxili intizam qaydalarını kobud şəkildə pozduqda;
- növbəti tədris ilinə qeydiyyatdan keçməyib semestrin sonuna qədər ali təhsil müəssisəsi ilə əlaqə saxlamadıqda

X. Təqvim planı. Müəhazirə 30 saat. Seminar 30 saat

Nö	Mövzular	m.	s.	tari x
1.	Natural ədədlər və natural sıra. Natural sıranın genişlənməsi.	2	2	
Plan:				
1.	Riyaziyyatda aksiomatik metod. Natural ədədlər çoxluğunun aksiomatik qurulması. Toplama və Peano aksiomları			
2.	Mənfi olmayan tam ədədlər çoxluğunun aksiomatikası və xassələri. Riyazi induksiya metodu.			
Mənbə:	[1-6, 12]			
2.	Müxtəlif say sistemləri. Sistematiq ədədlər.	2	2	
Plan:				
1.	Müxtəlif say sistemləri.			
2.	Bir say sistemindən digər say sisteminə keçid. Sistematiq ədədlər və onlar üzərində əməllər.			
Mənbə:	[1-6, 12]			
3.	Bölünmə əlamətləri. Sadə və mürəkkəb ədədlər. ƏBOB və ƏKOB.	2	2	
Plan:				
1.	Bölünmə əlamətləri. Ədədlərin bölünməsi haqqında Paskalin ümumi əlaməti.			
2.	Sadə və mürəkkəb ədədlər. Ədədlərin ƏBOB və ƏKOB-nun tapılması üsulları			
3.	Ədədin bölenlərinin sayı və bölenlərinin cəmi			
Mənbə:	[1-6]			
4.	Tam, rasional və həqiqi ədədlər. Dövrü və dövrü olmayan sonsuz onluq kəsrlər.	2	2	
Plan:				
1.	Tam və rasional ədədlər.			
2.	Irrasional və həqiqi ədədlər			
3.	Dövrü sonsuz onluq kəsrlər və onların növləri. Dövri onluq kəsrin adı kəsərə çevriləməsi.			
Mənbə:	[1-6]			
5.	Kompleks ədədlər, onların cəbri və trigonometrik şəkli. Cəbri və transendent ədədlər.	2	2	
Plan:				
1.	Kompleks ədədlər və onlar üzərində hesab əməlləri			
2.	Kompleks ədədlərin həndəsi şərhi və trigonometrik şəkli.			

	3.	Muavr düsturu. Kompleks ədədin n -ci dərəcədən kökü.		
	4.	Cəbri və transendent ədədlər.		
Mənbə:	[1-6]	6. Birdəyişənli çoxhədli və onun kökü. Cəbrin əsas teoremi.	2	2
Plan:				
1.	Birdəyişənli çoxhədlinin kanonik şəkli. Birdəyişənli çoxhədilər üzərində əməllər			
2.	Birdəyişənli çoxhədlinin kökü. Bezu teoremi. Cəbrin əsas teoremi.			
3.	Hörner sxemi. Qeyri-müəyyən əmsallar üsulu və onun çoxhədilər üzərində əməllərin yerinə yetirilməsinə tətbiqi.			
Mənbə:	[1-6]			
7. Bir neçə dəyişəni olan çoxhədilər.			2	2
Plan:				
1.	Bir neçə dəyişəni olan çoxhədilərin standart şəkli.			
2.	Simmetrik çoxhədilər. Laqranj və Eyler eynilikləri			
Mənbə:	[1-6]			
8. Tam, kəsr rasional və irrasional cəbri ifadələrin eyni çevriləməsi.			2	2
Plan:				
1.	Tam və kəsr rasional ifadələrin eyni çevriləməsi.			
2.	İrrasional cəbri ifadələrin eyni çevriləməsi.			
Mənbə:	[1-6]			
9. Üstlü və loqarifmik ifadələrin eyni çevriləməsi.			2	2
Plan:				
1.	Üstlü ifadələrin eyni çevriləməsi.			
2.	Loqarifmik ifadələrin eyni çevriləməsi.			
Mənbə:	[1-6]			
10. Trigonometrik və tərs trigonometrik ifadələrin eyni çevriləməsi.			2	2
Plan:				
1.	Trigonometrik ifadələrin eyni çevriləməsi.			
2.	Tərs trigonometrik ifadələrin eyni çevriləməsi.			
Mənbə:	[1-7]			
11. Tənlik anlayışı. Cəbri tənliyin kökü. Eynigüclü tənliklər və onların əsas xassələri.			2	2
Plan:				
1.	Tənlik anlayışı. Cəbri tənliyin kökü.			
2.	Eynigüclü tənliklər və onların əsas xassələri.			
Mənbə:	[1-7]			
12. Yüksək dərəcəli tənliklər.			2	2
Plan:				
1.	İkihədli və üçhədli tənliklər.			
2.	Qayıtma, simmetrik və çəp simmetrik tənliklər.			
3.	n dərəcəli tam rasional tənliklər və onların həlli üsulları			
Mənbə:	[1- 6]			
13. Kəsr-rasional tənliklər. Mütləq qiymət işarəsi daxil olan tənliklər.			2	2
Plan:				
1.	Kəsr-rasional cəbri tənliklər və onların həlli üsulları.			
2.	Mütləq qiymət işarəsi daxil olan tənliklər və onların həlli üsulları..			
Mənbə:	[1-6]			
14. Trigonometrik tənliklər və onların həlli üsulları.			2	2

Plan:			
1.	Ön sadə trigonometrik tənliklər.		
2.	Trigonometrik funksiyalardan birinə görə cəbri olan trigonometrik tənliklərin həlli. Bir trigonometrik funksiyaya gətirilən trigonometrik tənliklər həlli.		
3.	Sol tərəfi vuruqlara ayrılan və sağ tərəfi sıfır olan trigonometrik tənliklərin həlli. Hasilini cəmə çevriləməsi ilə həll edilən trigonometrik tənliklər.		
Mənbə:	[1-7]		
15.	Trigonometrik tənliklərin həlli üsulları. Dəyişəni tərs trigonometrik funksiya işarəsi altında olan tənliklər	2	2
Plan:			
1.	Sinus və kosinusa görə bircinsli olan trigonometrik tənliklərin həlli		
2.	$a\sin x + b\cos x = c$ şəklində tənliklərin həlli		
3.	Dəyişəni tərs trigonometrik funksiya işarəsi altında olan tənliklər		
Mənbə:	[1-7]		

XI. Fənn üzrə tələblər:

- ədədlər sistemi və onlar üzərində əməlləri bilmək;
- çoxhədililər, tənlik və bərabərsizliklər anlayışlarını və onlar üzərində əməlləri,
- elementar həndəsənin aksiomatikasını və müxtəlif aksiomlar sistemi vasitəsi ilə həndəsənin qurulmasının mahiyyətini öyrənmək;
- müstəvî fiqurlar və fəza cisimlərinin kongruentliyi (bərabərliyi) və oxşarlığını bilmək;
- Kavaleri prinsipi və Güldən teoremi ilə səthlərin hesanlanması bacarmaq;
- fəzada həndəsi qurmaları öyrənmək.

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

Təlim nəticəsində təsəvvür, vərdiş və bacarıqlar əldə edilir;

-Ösas amilin təhlili və ayırd edilməsi ilə əlaqədar müqayisə ümumiləşdirmə və sistemləşdirmə; konkretləşdirmə, sübut və rəddetmə, ziddiyətləri görmə bacarığı əldə olunur;

-Təfəkkür formallaşır;

-Elementar riyaziyyat fənninin inkişafının aktual istiqamət və problemləri ilə tanış olur;

-Elementar riyaziyyat fənninin yeri, rolu və mövqeyini təyin edir;

-Elementar riyaziyyat fənninin digər elmlərlə qarşılıqlı əlaqəsi müəyyən olunur.

XIII. Tələbələrin fənn haqqında fikirlərinin öyrənilməsi:

XIV. Kollokvium sualları:

1-ci kollokvium sualları:

1. Riyaziyyatda aksiomatik metod. Natural ədədlər çoxluğunun aksiomatik qurulması. Toplama və Peano aksiomları
2. Mənfi olmayan tam ədədlər çoxluğunun aksiomatikası və xassələri. Riyazi induksiya metodu
3. Müxtəlif say sistemləri
4. Bir say sistemindən digər say sistemini keçid. Sistematiq ədədlər və onlar üzərində əməllər
5. Bölünmə əlamətləri. Ədədlərin bölünməsi haqqında Paskalin ümumi əlaməti
6. Sadə və mürəkkəb ədədlər. Ədədlərin ƏBOB və ƏKOB-nun tapılması üsulları
7. Ədədin bölgələrinin sayı və bölgələrinin cəmi
8. Tam və rasional ədədlər
9. İrrasional və həqiqi ədədlər
10. Dövri sonsuz onluq kəsrler və onların növləri. Dövri onluq kəsrin adı kəsrə çevriləməsi
8. Kompleks ədədlər və onlar üzərində hesab əməlləri
9. Kompleks ədədlərin həndəsi şərhi və trigonometrik şəkli.
10. Muavr düsturu. Kompleks ədədin n -ci dərəcədən kökü.
11. Cəbri və transendent ədədlər.

12. Birdəyişənli çoxhədlinin kanonik şəkli. Birdəyişənli çoxhədlilər üzərində əməllər
13. Birdəyişənli çoxhədlinin kökü. Bezu teoremi. Cəbrin əsas teoremi
14. Hörner sxemi. Qeyri-müəyyən əmsallar üsulu və onun çoxhədlilər üzərində əməllərin yerinə yetirilməsinə tətbiqi
15. Bir neçə dəyişəni olan çoxhədlilərin standart şəkli.

2-ci kollokvium sualları:

1. Tam və kəsr rasional ifadələrin eyni çevriləməsi.
2. Irrasional cəbri ifadələrin eyni çevriləməsi.
3. Üstlü ifadələrin eyni çevriləməsi.
4. Loqarifmik ifadələrin eyni çevriləməsi.
5. Trigonometrik ifadələrin eyni çevriləməsi.
6. Tənlik anlayışı. Cəbri tənliyin kökü.
7. İkihədli və üçhədli tənliklər.
8. Qayitma, simmetrik və çap simmetrik tənliklər.
9. Misal
10. Misal
11. Misal
12. Misal
13. Misal
14. Misal
15. Misal

XV. İmtahan sualları:

1. Riyaziyyatda aksiomatik metod. Natural ədədlər çoxluğunun aksiomatik qurulması. Toplama və Peano aksiomları.
2. Mənfi olmayan tam ədədlər çoxluğunun aksiomatikası və xassələri. Riyazi induksiya metodu.
3. Müxtəlif say sistemləri.
4. Bir say sistemindən digər say sisteminə keçid. Sistematik ədədlər və onlar üzərində əməllər.
5. Bölünmə əlamətləri. Ədədlərin bölünməsi haqqında Paskalin ümumi əlaməti.
6. Sadə və mürəkkəb ədədlər. Ədədlərin ƏBOB və ƏKOB-nun tapılması üsulları
7. Ədədin bölgələrinin sayı və bölgələrinin cəmi
8. Tam və rasional ədədlər.
9. İrrasional və həqiqi ədədlər
10. Dövri sonsuz onluq kəslər və onların növləri. Dövri onluq kəsrin adı kəsrə çevriləməsi.
11. Kompleks ədədlər və onlar üzərində hesab əməlləri
12. Kompleks ədədlərin həndəsi şərhi və trigonometrik şəkli.
13. Muavr düsturu. Kompleks ədədin n -ci dərəcədən kökü.
14. Cəbri və transendent ədədlər.
15. Birdəyişənli çoxhədlinin kanonik şəkli. Birdəyişənli çoxhədlilər üzərində əməllər
16. Birdəyişənli çoxhədlinin kökü. Bezu teoremi. Cəbrin əsas teoremi.
17. Hörner sxemi. Qeyri-müəyyən əmsallar üsulu və onun çoxhədlilər üzərində əməllərin yerinə yetirilməsinə tətbiqi.
18. Bir neçə dəyişəni olan çoxhədlilərin standart şəkli.
19. Simmetrik çoxhədlilər. Laqranj və Eyler eynilikləri
20. Tam və kəsr rasional ifadələrin eyni çevriləməsi.
21. İrrasional cəbri ifadələrin eyni çevriləməsi.
22. Üstlü ifadələrin eyni çevriləməsi.
23. Loqarifmik ifadələrin eyni çevriləməsi.
24. Trigonometrik ifadələrin eyni çevriləməsi.
25. Tərs trigonometrik ifadələrin eyni çevriləməsi.
26. Tənlik anlayışı. Cəbri tənliyin kökü.
27. Eynigüclü tənliklər və onların əsas xassələri.

28. İkihədli və üçhədli tənliklər.
29. Qayıtma, simmetrik və çap simmetrik tənliklər.
30. n dərəcəli tam rasional tənliklər və onların həlli üsulları
31. Kəsr-rasional cəbri tənliklər və onların həlli üsulları.
32. Mütləq qiymət işarəsi daxil olan tənliklər və onların həlli üsulları.
33. Ən sada triqonometrik tənliklər.
34. Triqonometrik funksiyalardan birinə görə cəbri olan triqonometrik tənliklərin həlli. Bir triqonometrik funksiyaya gətirilən triqonometrik tənliklər həlli.
35. Sol tərəfi vuruqlara ayrılan və sağ tərəfi sıfır olan triqonometrik tənliklərin həlli. Hasilini cəmə çevrilməsi ilə həll edilən triqonometrik tənliklər.
36. Sinus və kosinusa görə bircinsli olan triqonometrik tənliklərin həlli
37. $asinx+bcox=c$ şəklində tənliklərin həlli.
38. Dəyişəni tərs triqonometrik funksiya işarəsi altında olan tənliklər.

Elementar riyaziyyat-1" fənninin sillabusu 050114-Riyaziyyat müəllimliyi ixtisasının tədris planı və fənn programı əsasında tərtib edilmişdir.

Sillabus "Riyaziyyat və informatika" kafedrasında müzakirə edilərək, təsdiq edilmişdir
(16 yanvar 2025-ci il, protokol № 6).

Fənn müəllimi:

dos. R.A.Qasimov

Kafedra müdürü :

dos.N.C.Pashayev